

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və dil məsələləri

İmran Verdiyev

Əməkdar müəllim. Azərbaycan.

E-mail: imranverdiyevi@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0001-5147-544X>

XÜLASƏ

Məqalədə Azərbaycanın tanınmış dövlət xadimi M.Ə.Rəsulzadənin ana dili barədə görüşlərindən bəhs edilir, millətin var olmasında, tərəqqisində ana dilinin rolu və əhəmiyyəti haqqında fikirləri açıqlanır. Məqalədə həmçinin görkəmli ictimai-siyasi xadimin ana dilinin qorunması və inkişafı uğrunda mübarizəsindən, məktəblərdə ana dilinin tədrisi, imla qaydalarının yaradılması, ortaq türk dili və ortaq əlifba məsələlərinə münasibətdən bəhs edilir. Bunun üçün müsəlman şərqində ilk Cümhuriyyət qurucusunun əsərlərindəki fikirlərə istinad olunur.

AÇAR SÖZLƏR

M. Ə. Rəsulzadə, millət, ana dili, dilin saflığı, ortaq dil

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərib: 22.04.2024

Qəbul edilib: 06.05.2024

Mahammad Amin Rasulzade and Language Issues

Imran Verdiyev

Honored Teacher. Azerbaijan.

E-mail: imranverdiyevi@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0001-5147-544X>

ABSTRACT

The article talks about the meetings of M. A. Rasulzade, a well-known statesman of Azerbaijan, about his mother tongue. The views of a prominent social and political figure on the role and importance of the mother tongue in the existence and progress of the nation are revealed. His struggle for the protection and development of his mother tongue, teaching of his mother tongue in schools, establishment of spelling rules, common Turkish language and common alphabet are discussed. For this, the ideas of the founder of the first Republic in the Muslim East are referred to in his works.

KEYWORDS

M. A. Rasulzade,
nationality, native language,
purity of language,
common language

ARTICLE HISTORY

Received: 22.04.2024

Accepted: 06.05.2024

Giriş

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, müsəlman şərqində ilk Cümhuriyyətin banilərindən biridir. Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev “M. Ə. Rəsulzadənin 140 illiyinin qeyd edilməsi haqqında” Sərəncamda bu dahi şəxsiyyətin fəaliyyətini belə qiymətləndirmişdir: “M. Ə. Rəsulzadə xalqımızın müstəqillik idealının gerçəkləşdirilməsində, Azərbaycanın tarixi dövlətçilik ənənələri zəminində milli dövlət quruluşunun dirçəldilməsində, milli istiqlal ideyalarının geniş yayılmasında böyük xidmətlər göstərmiş və siyasi publisistikası ilə ədəbi-ictimai fikir tariximizə layiqli töhfələr vermiş görkəmli ictimai-siyasi xadimdir”.

Bu baxımdan M. Ə. Rəsulzadənin zəngin irsinin tədqiqi, öyrənilməsi və təbliği xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Əsas hissə

Ədəbi-ictimai fikir tariximizə layiqli töhfələr bəxş etmiş böyük demokratin publisistikasının mühüm bir qolu *dil və ana dili* məsələlərinə həsr edilmişdir.

O hələ 1914-cü ildə “Dil ictimai mühüm bir amil kimi” adlı məqaləsində yazırdı: “*Əvət, dil təbiidir, binaən əleyh əslidir (ona görə də qədimdir), millətlə bərabər hasil olur. Dilsiz bir millət olmadığı kimi, millətsiz də dil olmaz... Dil milyonlarla insanların və bir çox nəsillərin müştərək vücuda gətirdikləri bir mohibədir (fəxrdir). Dil qanlı və canlı, adətən, üzvi və zihəyat (canlı) bir vücuddur*”.

XX əsrin əvvəlləri cəmiyyətdə ziddiyyətlərin kəskinləşdiyi, siyasi mənafehlərin toqquşduğu və təbəqələşmələrin meydana çıxdığı; dilimizlə bağlı qruplaşmaların yarandığı və dil barədə ciddi müzakirələrin getdiyi; milli özünüdərk və milli azadlıq uğrunda mübarizənin gücləndiyi mürəkkəb bir dövr idi. Belə bir dövrdə M.Ə.Rəsulzadə yazırdı: “*Milliyyət naminə aparılan mübarizələrin tarixi öyrənilsə, aydın olar ki, bu mübarizədə ən çox müdafiə olunan dildir. Millət və milli mədəniyyət uğrunda mübarizə dil uğrunda və dilə bağlı olan məktəb, ədəbiyyat, mətbuat uğrunda mübarizədir. Həqiqətən, milləti hər şeydən artıq dil təmsil edir*” [2, s. 7]. Bir sözlə, dil uğrunda mübarizə millət və onun azadlığı uğrunda mübarizəyə bərabərdir. Millətin azadlığı uğrunda mübarizə elə dil uğrunda mübarizə deməkdir.

Ona görə də Rəsulzadə “Milli dirilik” məqaləsində deyirdi: “*Milliyyətin ümdə rüxnünü (simasını) təşkil edən şey dildir. Dil hər bir heyətin hansı bəşər dəstəsinə mənsub olduğunu göstərən bir lövhədir... Çünki dil həmişə millət deməkdir*”.

O, “Milli dirilik” silsiləsinə daxil olan beşinci məqaləsində dilin müstəmləkəçi –

assimilyator siyasətlərdə əsas hədəf olduğunu göstərir, digər dillərə hədsiz aludəçiliyin təhlükəli olduğunu bildirirdi. Məsələn, “İranda türklər” məqaləsində qeyd edirdi ki, *“fars dilinə hədsiz aludəçilik İran türklərini o qədər farslaşdırmışdır ki, onlar özlərini “iranlı”, “türkləşmiş fars” sayırlar”*.

Böyük mütəfəkkir yuxarıda adı çəkilən “Dil ictimai bir amil kimi” məqaləsində, haqlı olaraq, qeyd edirdi: *“Dil millətin canıdır... İştə bunun üçündür ki, bir dili öldürmək, bir milləti öldürmək deməkdir... Dil durduqca, millət də durar, öldümü, millət də canını bağışlar. Dillərini unutmağa başlayan millətlər axırı qəti bir ölüm olan fəlakətli bir yola girişmişlərdir”*.

Ona görə də görkəmli dövlət xadimi M. Ə. Rəsulzadə Azərbaycanda təlimin uzun əsrlər ərzində ərəb və fars, XIX əsrdən isə rus təlim sistemində aparılmasını kəskin tənqid edir, ısrarla təhsilin ana dilində təşkilini tələb edir, məqalələrində təhsilin təşkil edildiyi dilin həmin bölgədə aparılan imperialist siyasətinin bir parçası olduğunu dönə-dönə vurğulayırdı. M. Ə. Rəsulzadəyə görə, yad dildə təlim-tərbiyə verilən məktəblərdə məqsəd birbaşa olmasa da, dolayısı ilə gənc nəsli şovinizm ruhunda tərbiyələndirməyə xidmət edir, gəncləri öz soy-kökündən uzaqlaşdırır, tarixini, ədəbiyyatını, adət-ənənəsini unutturur, nəticədə, vətəninə, xalqına fayda verə bilməyən yad əxlaqlı bir insana çevirir [Mürşüdlü M. Bakı, 2015].

Azadlıq aşığı yazırdı: *“Mədəni yaşayış üçün 3 əsas amil lazımdır: milliyyət, beynəlmiləliyyət və əsriyyət (müasirlik). Millətin rüxnü ana dili, beynəlmiləliyyətin əsası din və əsriyyətinin binası əsrə hakim olan ülum və finun (elm və bilik) ilə məhəllinə görə onun vasitəsi olan dillərin öyrənməsidir”*. Rəsulzadənin fikrincə, *“dil dindən daha qüvvətli bir amili-ittihad (birlik) və millətin ən doğru bir müməssili (təmsilçisi) olduğu kimi, həm də millətin yeganə vəsileyi-tərəqqisidir (tərəqqi vasitəsidir). Millətləri maddətən etila etdirmək (həqiqətən inkişaf etdirmək), mədəni və mütərəqqi qılmaq üçün dinlərdən deyil, dillərindən istifadə edilir. Hətta dinin tərçivi (aydınlaşdırmaq, izah etmək) üçün belə dilə ehtiyac vardır”*. Milli azadlıq, istiqlal ideyalarını təbliğ edən böyük insan millətin tərifində dini birliyi yox, dil və mədəniyyət birliyini önə çəkirdi.

M. Ə. Rəsulzadə “Açıq söz” qəzetində çap etdirdiyi “İslam dini və ana dili” adlı məqaləsində çox maraqlı bir məsələyə də toxunmuşdu. Həmin məqalədə məşhur dövlət xadimi “Dualar, namaz ana dilində ola bilərmi?” sualına aydınlıq gətirərək yazırdı: *“Diləkləri öz dilində dilmək, istədiklərini öz dilində istəmək, ağızından çıxan sözlərin nə mənada sözlər olduğunun özünü də bilmək, bizcə, daha məqbul görünür. Duaların mənalarını anlamaqla xalqda islamın ruhunu, fikrini anlamaq daha da irəlilə... Bu gün islam aləmində olan zahiri birlik o zaman ruhi və mənəvi birliyə mü-*

bəddəl (çevrilmiş) *olar*”. Çünki dinin anlaşılmasının ən önəmli vasitəsi dildir.

M. Ə. Rəsulzadə dilin cəmiyyətdəki rolunu və əhəmiyyətini nəzərə alaraq onu yaxşı öyrənməyi, yad təsirlərdən qorumağı və inkişaf etdirməyi hər bir Vətən övladının müqəddəs vəzifəsi hesab edirdi. O yazırdı: “...*Bu qədər bir əhəmiyyətə malik olan dilin mühafizəsi bittəb* (təbii olaraq) *dil sahiblərinə ən çox lazım olan şeylərdən biri, bəlkə də, birincisidir. Dilimizi, həqiqətən də, millətimizin ruhu və onun vasitəyi-bəqası* (varlıq vasitəsi) *məqamında görmək istəyirsək, onu cəmiyyəti – milliyyətimizdə ən mühüm bir ittihad və tərəqqi amili ədd etməliyik*...” [4, s. 84].

Doğma dilimizin qorunması, saflığı və inkişafı uğrunda mübarizədə M.Ə.Rəsulzadənin misilsiz xidmətləri olmuşdur. O, milli intibahın və milli vicdanın varlığını dildə görərək əcnəbi sözlərin yerli-yersiz dilə gətirilməsinin əleyhinə idi. Onun fikrincə, “*bu, ana dilinin özünü belə xarab edir*”. Dilçi alim T. Hacıyevin də dediyi kimi, “*Ana dili Tanrı gücündə varlıqdır. Tanrı isə şərək sevməz*”. Təsadüfi deyildir ki, AXC dövründə milli dilin qəliz ərəb və fars sözlərindən təmizlənməsi prioritet məsələlərdən idi. Böyük insan dilin təmizlənməsi üçün yerli şivələrdən ibarət lüğət kitablarının hazırlanmasını, folklor nümunələrinin toplanmasını tövsiyə edirdi.

Böyük demokrat dildə termin yaradıcılığına da öz münasibətini bildirirdi. O, “Yeni İstanbul” qəzetində çap olunmuş “Türk kultürü boyunduruq altında” adlı məqaləsində “rusbaşların” beynəlxalq və rus terminlərini ancaq rusca yazmaq, ərəb, fars və osmanlı türkcəsindən olan terminlərin yerinə eyni mənəni verən rus sözlərini işlətmək, termin yaradıcılığında türk dillərinin heç birindən söz almamaq barədə tələblərini haqlı olaraq tənqid edirdi.

M. Ə. Rəsulzadənin ortaq dil və ortaq əlifba barədə fikirləri bu gün də öz aktuallığını itirməyib.

O, XX əsrin əvvəllərində ortaq dil məsələsi barədə türk ölkələrinin mütəfəkkirləri arasında gedən müzakirələrdə fəal iştirak edir, “Türk dil qurumu” ilə sıx əməkdaşlıq qurur, bütün türklər üçün ortaq türk dili təsis etmək fikrini qətiyyətlə müdafiə edirdi. Təsadüfi deyildir ki, 1919-cu ildə Müsavat partiyasının qurultayında demişdi: “*Biz ortaq türkcə yaratmalıyıq*”¹. M. Ə. Rəsulzadə yaxşı bilirdi ki, dil birliyi mənəvi birliyin qapısıdır. Mahmud Kaşğarının dediyi kimi, “*Türkün ürəyinə girmək üçün onunla onun dilində danışmaqdan başqa yol yoxdur*”.

“*Gözəl ilə böyüyə – türk, gözəllik ilə böyüklüyə – türklük, gözəl və böyük söz – türkcə, gözəllik və böyüklük diyarına – Türküstan*” – deyən M. Ə. Rəsulzadə ortaq ünsiyyət dili olacaq dilin digər milli türk dillərinin sıxışdırılması hesabına yaradılmasının əleyhinə idi. O hər bir türk xalqının öz dilini inkişaf etdirməklə yanaşı,

¹ <https://miras.az/index.php?sectionid=8§=387>

ortaq türk dili yaradıb digər xarici dillərin köməyi olmadan bu dildən yararlanmasını arzulayırdı. Ortaq türk dili üçün süni dil yaratmaq əvəzinə, türk xalqlarından birinin dilini ünsiyyət vasitəsi kimi seçməyi daha doğru hesab edirdi. Bilirdi ki, süni dil esperanto kimi yaşamayacaq. Görkəmli ictimai-siyasi xadim ortaq türk dili kimi osmanlı türkcəsini (İstanbul ləhcəsini) təklif edirdi.

XX əsrin əvvəllərində AXC-nin rəsmi sənədləri, rəsmi danışıqları, digər siyasi xadimlərin nitqləri, osmanlı türkcəsinə (İstanbul ləhcəsinə) aid ifadə və kəlmələrin çox işlədilməsi bu şəxslərin həmin dili ortaq dil statusunda görmələri ilə bağlı idi.

M. Ə. Rəsulzadə imla (yazı) problemlərinə də laqeyd deyildi. İmlanı ədəbiyyatın ümumi əsaslarına görə təsbit etməyi, ana dilinin özəlliklərini mümkün olduğu qədər mühafizə etməyi tələb edirdi. Yazı dilimizin danışıq dilindən digər mədəni dillərə nisbətən daha çox fərqlənməsi onu ciddi düşündürürdü. O qeyd edirdi ki, *“dilimiz türkcədir və türkcə də qalmalıdır: ədəbi dil xalqın anlayacağı dildir. Yazı dili xalqın danışdığı dildən çox uzaq olmamalıdır. Yazı dilinin anlaşılmaq bir halda olduğunu ədəbi hesab eyləyən dövr çoxdan keçmişdir. İndi elə bir əsrdəyik ki, hər bir şey ümumiləşdiyi kimi, ədəbiyyat da ümumiləşir. Böylə bir əsrdə məhdud şəxslərə məxsus bir dil ilə yazı yazmaq, əlbəttə, ədəbi hesab olunmaz”* [6, s. 253]. *“Yazımız ilə danışığımız arasında olan fərqi azaltmalıyıq”,* – deyən M. Ə. Rəsulzadə XX əsrin əvvəllərində ədəbi dillə danışıq dili arasında yaxınlaşmanı təbliğ edirdi. Dahi şəxsiyyət imla qaydalarının sövtü (səs) üsulla öyrədilməsinin tərəfdarı idi. O, türk xalqları arasında ortaq imla qaydalarının yaradılmasını arzulayırdı. Lakin ortaq əlifba olmadan bunun qeyri-mümkün olduğu qənaətində idi.

Böyük mütəffəkinin yaradıcılığında əlifba məsələsi də geniş yer alırdı. Onun bu barədə də orijinal fikir və düşüncələri var idi.

O, *“...bir dildə danışan, digər dildə isə yazan bir xalq”* olmağımızdan dərin təəssüf hissi keçirirdi [7, s. 6]. 20 oktyabr 1913-cü il tarixdə “İqbal” qəzetində çap olunmuş “Əlifba bayramı” adlı məqaləsində azadlıq aşiqi hunlardan başlayan və miladın VIII əsrində Orxon-Yenisey abidələrindəki formaları alan türk əlifbasından fəxrlə bəhs edir, VII – VIII əsrlərdən sonrakı dövrü nəzərdə tutaraq təəssüflə yazırdı: *“Bizim tam milli olaraq əlifbamız yoxdur. Biz, ...ərəb əlifbasından müstəfid olurduq (faydalanırdıq)”*².

M. Ə. Rəsulzadə elmi-təcrübi əsası M. F. Axundov tərəfindən qoyulmuş əlifba islahatının tərəfdarlarından idi. “Mühüm bir xəbər” məqaləsindən də gördüyümüz kimi, o, Osmanlıda və Azərbaycanda gedən əlifba müzakirələrini yaxından izləmiş və vaxtaşırı bu barədə öz fikirlərini bildirmişdir.

² <https://azedu.az/az/news/45594-resulzade-latin-elifbasina-niye-qarsi-cixmisdi-arasdirma>

Görkəmli ictimai-siyasi xadim “təzə bir əlifba qəbul olunması tarixi-islamda vəqə olan mühüm bir inqilabdır”, – deyirdi.

M. Ə. Rəsulzadə əlifba məsələsinin müzakirəsində islahatçılar qanadında (XX əsrin əvvəllərində əlifbaçılar, əsasən, islahatçılar, “ərəbçilər”, “rusbaşlar”, “latınçılar” kimi qruplaşmışdılar) yer almış, tələsik şəkildə latın qrafikalı əlifbaya keçməyi məqbul hesab etməmişdir.

Əslində, dahi mütəfəkkir latın qrafikalı əlifbanın əleyhinə deyildi. O, AXC dövründə əlifbanın latın qrafikasına keçirilməsi məsələsi ilə məşğul olacaq qurumun yaradılmasına, A. Əfəndizadənin bəyənilmiş “latın qrafikalı əlifba layihəsi”nin çapına da etiraz etməmişdi. Amma M. Ə. Rəsulzadə Türkiyə başda olmaqla bütün türk xalqları tərəfindən birlikdə qəbul ediləcək latın qrafikalı ortaqlı əlifba tərəfdarı idi. O, türk xalqlarının özlərinin ümumi əlifba unifikasiyasının olmamasını onların zaman-zaman bir-birindən ayrı düşməsinə səbəb olan əsas problemlərdən hesab edirdi. Ona görə də Azərbaycanın (eləcə də digər türk xalqlarının) təkbaşına latın əlifbasına keçməsinə münasib bilmirdi. Rəsulzadənin sadıq silahdaşlarından M. Məhəmmədzadənin “Odlu yurt” jurnalında çap olunmuş “Yeni Türk əlifbası və bolşevik mətbuatı” adlı məqaləsində deyildiyi kimi: “...Azərbaycanın təkbaşına ərəb əlifbasından latın sisteminə keçməsi və bütün türk dünyası ilə tərki-əlaqə etməsi azəri türklərinin milli varlığına böyük bir zərbə olardı”.

Buna görə də o, hələlik, osmanlılar kimi ərəb əlifbasının (Faktiki olaraq həmin vaxt ərəb əlifbası bütün müsəlmanları, o cümlədən bütün türk xalqlarını birləşdirən əsas vasitə idi, hətta Krım, Misir və s. bölgələrlə də əlaqələr bu əlifba üzərindən qurulurdu) qorunub saxlanmasını, amma asan öyrənilməsi üçün bəzi dəyişikliklər edilməsini təklif edirdi.

1923-cü ildə “Yeni Kafkasya” jurnalında çap olunmuş “Azərbaycanda latın əlifbası” adlı məqaləsində öz fikrini belə əsaslandırılmışdır: “Azərbaycan latın hərfləri ilə yazıb-oxumağa başlayarsa, İstanbulda çıxan kitabları oxumaqdan məhrum qalar, eləcə də Bakıda intişar ediləcək əsərləri Anadolu oxuya bilməz”. Rəsulzadəyə görə, latın hərfinə keçməklə ruslar Azərbaycanla Türkiyə arasındakı mədəni əlaqəni kəsmək istəyiblər.

(Sonrakı hadisələr azadlıq carçısının haqlı olduğunu göstərdi. Belə ki, bolşevik hakimiyyəti ilk mərhələdə kiril əlifbasının məcburi tətbiqinin başqa xalqlar, o cümlədən türk xalqları tərəfindən onların milli mədəniyyətlərinin ruslaşdırılmasına cəhd kimi qiymətləndiriləcəyindən çəkiniyi üçün neytral yol seçmiş və latın qrafikasının tətbiqinə “göz yummuşdu”. Lakin türk xalqlarının bir-birinə, o cümlədən 1928-ci ildə latın qrafikasına keçmiş Böyük Türkiyəyə getdikcə daha da

yaxınlaşmasına qısqançlıqla yanaşaraq və bunu gələcək üçün böyük təhlükə hesab edərək heç 20 il keçməmiş sovetlər birliyində yaşayan türk xalqlarının əlifbasını məcburi şəkildə kiril əlifbası ilə əvəz etmişdi).

Uzaqgörən siyasətçi sonralar qeyd edirdi ki, *“əgər nəşrlərimiz diqqətlə tədqiq olunsa, ən böyük əndişəmizin türk millətləri arasındakı mədəni birliyin qarşısının alınması olduğu görünər”*. “Azəri Türk” jurnalının 1928-ci ilin 18-ci sayında dərc olunan “Hərflər inqilabı müvacihişində (üz-üzə gəlməsində)” adlı məqaləsində Rəsulzadə vaxtilə dərc etdirdiyi məqalələrində latın əlifbasına qarşı çıxmalarının səbəbini bu şəkildə izah edib: *“Biz ötədən bəri vuqu bulan (mövcud olan) nəşriyyatımızda bu məsələdə islahatçıların nöqtəyi-nəzərini müdafiə etmiş bulunurduq. Azərbaycandan başlayaraq bugünkü sovetlər ittihadı daxilində (Türkiyədən və bütün türk dünyasından təcrid olunmuş şəkildə) qalmaq zərurətində bulunan bütün türk cümhuriyyətlərində tətbiq olunan latın hərflərinə (Türkiyədəkindən fərqli hərflərə) bu nöqtəyi-nəzərdən qarşı gəlirdik”*.

1928-1929-cu illərdə Türkiyə və Azərbaycanda (həmçinin digər türk ölkələrində) latın qrafikalı əlifbaya tam keçəndən sonra M. Ə. Rəsulzadə yazırdı: *“Azərbaycanın yanı başındakı qardaş Türkiyə də latın hərfləri ilə yazmağa başlayınca kəltür sahəsindəki ayırma siyasəti təbiəti ilə sarsılmış olur”*.

Məhz bundan sonra M. Ə. Rəsulzadə Azərbaycanda latın qrafikalı əlifbadan istifadə edilməsini məqbul hesab edir, hər iki ölkədə bu əlifbanın öyrənilməsini və öyrədilməsini zəruri sayırdı.

Türkiyə və Azərbaycanda latın əlifbasından istifadə edilsə də, əlifbada bəzi işarələrdə fərqliliklər vardı. Buna görə də Rəsulzadə 1929-cu ildə artıq latın qrafikasını ilə çap etdirdiyi “Odlu yurt” jurnalında “Arapça, Türkçə, Sovyetçə” başlıqlı cədvəl də təqdim etmişdi. Burada məqsəd mühacirətdəki azərbaycanlıların Sovet Azərbaycanındakı latın əlifbasını öyrənmələrinə köməklik etmək idi. “Odlu yurt” jurnalında Rəsulzadənin müsavətçilərin Türkiyədəki latın əlifbasını öyrənmələrinin zəruri olması ilə bağlı fikri də dərc olunmuşdur.

Nəticə

Beləliklə, M. Ə. Rəsulzadənin dil barədə fikir və görüşləri onun bu məsələlərə həssas münasibətinin inikası idi. Bu fikir və görüşlər milli fikrin və milli siyasi hərəkatın önəm verdiyi hədəflərdən olmuş, qısa ömür sürmüş AXC dövründə aparılan dil siyasətində xüsusi nəzərə alınmışdır. Ən böyük uğur isə həmin dövrdə Azərbaycan dilinin *dövlət dili* elan olunması idi. Bu, Səfəvilər dönmindən sonra ana dilinə verilən ikinci belə status olub. Təəssüf ki, AXC-nin devrilməsi ilə bu işlər yarımçıq qalmışdır.

Lakin Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin dillə bağlı fikir və mülahizələri özünün elmi dəyərini itirməmiş, bu günümüzdə də öz əhəmiyyətini, aktuallığını saxlamaqdadır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. “Azərbaycan” qəzeti. (31 dekabr 2023). № 288 (9455), s. 2.
2. Məhərrəmli B. (25 may 2018). Xalq Cümhuriyyəti dönmində ədəbi dil məsələsi. 525-ci qəzet, № 94, s. 7.
3. Mürşüdü M. (2015). M. Ə. Rəsulzadənin pedaqoji dünyası. “Yeni Müsavat” onlayn ictimai-siyasi qəzet.
4. Məmmədova E. (2019). Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə mətbuat və dil. Filologiya məsələləri, № 17. Bakı, Elm və təhsil, s. 84.
5. “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə yaradıcılığında dilimizə və mədəni irsimizə münasibət” mövzusunda seminarın materialları. “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi.
<https://miras.az/index.php?sectionid=8§=387>
6. Ələkbərov F. (2014). M. Ə. Rəsulzadənin dünyagörüşü. Elektron kitab – № 58 (14), s. 253.
7. Rüstəmov A. (2022). Dil və əlifba məsələləri AXC-nin siyasətində. AMEA-nın Gəncə bölməsi, Xəbərlər Məcmuəsi, “İctimai və humanitar elmlər” seriyası, № 3, s. 6. Gəncə.
8. <https://azedu.az/az/news/45594-resulzade-latin-elifbasina-niye-qarsi-cixmisdi-arasdirma>